

**IMPACTONDERZOEK VRIJETIJDSECONOMIE
REGIO ARNHEM NIJMEGEN**

IN OPDRACHT VAN VISIT ARNHEM NIJMEGEN

© Dynamic Concepts consultancy Eindhoven 2019

Copyright

Dit rapport is met uiterste zorgvuldigheid tot stand gekomen op basis van deskundig onderzoek. Onderhavig rapport bevat een weergave en interpretatie van (delen van de) onderzoeksresultaten. Derhalve mag de inhoud van dit rapport niet zonder bronvermelding en/of niet zonder expliciete toestemming van de auteur voor publieke doeleinden of welke doeleinden dan ook gebruikt worden. Dit om de in deze uitgave weergegeven verbanden en veronderstellingen in hun verband te laten en misinterpretaties te voorkomen door gedeeltelijke weergaven of herinterpretaties van delen van onderhavige tekst. Alle gebruikte afbeeldingen zijn eigendom van Dynamic Concepts consultancy

Dynamic Concepts Consultancy
Klokgebouw 258
5617 AC Eindhoven

040 848 92 80
info@dynamic-concepts.nl

INHOUDSOPGAVE

ONDERZOEKSVERANTWOORDING	4
MANAGEMENT SUMMARY	6
1. DIRECTE BESTEDINGEN EN WERKGELEGENHEID	7
2. OVERNACHTINGEN IN DE REGIO	9
3. OMVANG DAGBEZOEK	11
4. ONTWIKKELING VAN HET TOERISTISCH AANBOD	12
5. DE BUITENLANDSE GAST	15
6. IO-ANALYSE REGIO ARNHEM NIJMEGEN	17

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

IMPACTONDERZOEK VRIJETIJDSECONOMIE ARNHEM NIJMEGEN

Inleiding

Dynamic Concepts consultancy heeft in opdracht van Visit Arnhem Nijmegen een onderzoek uitgevoerd naar de impact van de vrijetijdseconomische (VTE) sector op de economie van de Regio Arnhem Nijmegen. Het impactonderzoek regio Arnhem Nijmegen gaat in op een aantal belangrijke indicatoren die bijdragen aan het inzichtelijk maken van het toeristisch-recreatief bezoek aan de regio.

- Bestedingen in de toeristische sector
- Werkgelegenheid in de toeristische sector
- Ontwikkeling van toeristisch aanbod in de regio
- Overnachtingen in de regio
- Omvang van dagbezoek
- Omvang zakelijk markt
- Inzicht in de buitenlandse gast (m.n. aandacht voor de Vlaamse en Duitse bezoeker)

Scope van het onderzoek

Het onderzoek richt zich op de 19 gemeenten behorend tot de toeristisch-recreatieve regio Arnhem Nijmegen onderverdeeld in de volgende deelregio's:

Arnhem (gemeente Arnhem); Veluwezoom (gemeenten Renkum, Rozendaal, Rheden en Wageningen); Liemers (gemeenten Westervoort, Duiven en Zevenaar); Betuwe (gemeenten Overbetuwe en Lingewaard); Rijk van Nijmegen (gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Mook en Middelaar, Wijchen en Kranenburg); Nijmegen (gemeente Nijmegen); Doesburg (gemeente Doesburg).

Figuur 1: regio Arnhem Nijmegen

House of Leisure Kansenskaart© en Input-Output analyse

Om inzicht te krijgen in de impact van de VTE-sector is gekozen voor een onderzoek volgens de House of Leisure Kansenskaart© - methode waarbij in een vastomlijnde aanpak de data wordt verzameld om

aan de hand van de genoemde indicatoren inzicht te geven in de impact. Daarnaast is het Input-Output (IO) model gebruikt om inzicht te verkrijgen in de totale economische effecten van het toeristisch-recreatieve bezoek in de regio Arnhem Nijmegen. De IO-analyse is uitgevoerd onder supervisie van, en in samenwerking met dhr. Dr. Jeroen Klijs (BUAS). Het IO-model en de bijbehorende analyse worden nader toegelicht in hoofdstuk 6.

Nulmeting en vergelijking met eerder onderzoek

Dit onderzoek kan worden beschouwd als een nulmeting waarbij de beleving en behoefte van de bezoeker worden gebruikt om het effect van de VTE op de economie in de regio in kaart te brengen. Waar mogelijk is een vergelijking gemaakt met eerdere metingen. In verband met verschillen in onderzoeksmethode is het niet mogelijk om dat voor alle indicatoren afzonderlijk te doen.

Bezoekersaantallen via Mezero-data

Om de bezoekersaantallen van de regio inzichtelijk te maken is gekozen om gebruik te maken van Mezero data. Mezero gebruikt de geanonimiseerde data van mobiele telefoons, aangesloten bij het netwerk van telecomprovider Vodafone Ziggo om in heel Nederland op een nauwkeurige en uniforme manier bezoekers te meten.

Onderzoeksopzet

De eerste stap betreft het in kaart brengen van het bestaande leisure aanbod in de afgebakende regio d.m.v. een uitgebreide desk study. Vervolgens zijn de beleving en de behoeften van (potentiële) bezoekers aan de regio op het gebied van het toeristisch-recreatief aanbod inzichtelijk gemaakt. Tot slot is aan de hand van de resultaten van het kwantitatieve onderzoek het IO-model ingezet om de impact in toegevoegde waarde en banen door te rekenen.

Doelgroepen Visit Arnhem Nijmegen

Het kwantitatieve deel van het onderzoek is uitgevoerd door middel van het uitsturen van een enquête onder de belangrijkste doelgroepen waar Visit Arnhem Nijmegen zich op richt. Het betreft de volgende doelgroepen:

- Nederlanders (exclusief inwoners van de afgebakende regio)
- Duitse bezoekers uit Noordrijn-Westfalen
- Duitse bezoekers uit Nedersaksen
- Vlaamstalige Belgen
- Inwoners van de regio Arnhem Nijmegen

ONDERZOEKSVANTWOORDING

IMPACTONDERZOEK VRIJETIJDSECONOMIE ARNHEM NIJMEGEN

Om met een hoge mate van betrouwbaarheid uitspraken te kunnen doen is ervoor gekozen om per doelgroep een steekproef van ten minste $n = 400$ per doelgroep op te halen.

Inwoners van de regio Arnhem Nijmegen

Daar waar wordt gesproken over de inwoner van de regio Arnhem Nijmegen dan betreft dat de inwoner als bezoeker aan een plaats in de regio, niet zijn/haar woonplaats.

Steekproefverantwoording

In de meeste grafieken en tabellen zijn zowel percentages als absolute aantallen opgenomen. De absolute aantallen worden als [n] weergegeven.

De resultaten in dit rapport die betrekking hebben op de gehele steekproef ($n = 2.000$) worden beschreven met een betrouwbaarheid van 99%.

De resultaten in dit rapport die betrekking hebben op de steekproef per doelgroep ($n = 400$) worden beschreven met een betrouwbaarheid van 95%.

Op sommige punten worden resultaten uitgesplitst op de verschillende subgroepen. Omdat de omvang per groep kleiner is dan het geheel, neemt de betrouwbaarheid van de uitspraken daarmee af.

MANAGEMENT SUMMARY

IMPACTONDERZOEK VRIJETIJDSECONOMIE ARNHEM NIJMEGEN

Management Summary

In opdracht van Visit Arnhem Nijmegen is een onderzoek uitgevoerd naar de impact van de toeristisch-recreatieve bestedingen op de economie van de regio Arnhem Nijmegen. Door middel van een desk study, kwantitatief onderzoek onder de belangrijkste doelgroepen en een IO-analyse is inzicht verkregen in het effect van de toeristisch-recreatieve bezoeken aan de regio Arnhem Nijmegen.

Voor het berekenen van de bezoekersaantallen is de bezoekdata van Mezero gebruikt. Deze maakt gebruik van het telefoonsignaal van mobiele telefoons om de bezoekers, geanonimiseerd, te registreren.

Hieronder volgen de belangrijkste resultaten uit het onderzoek.

Directe bestedingen en werkgelegenheid

- €1,6 miljard directe bestedingen voortvloeiend uit toerisme en recreatie
- 17.400 FTE in de recreatie en toerisme sector
- 6,8% van de regionale werkgelegenheid
- Rijk van Nijmegen en Veluwezoom leveren grootste bijdrage aan de omvang van de economie in de regio Arnhem Nijmegen
- Arnhem blijft economisch gezien de belangrijkste stad op het gebied van bestedingen

Overnachtingen in de regio

- Capaciteit 232 accommodatie; 31.908 slaappleaatsen
- +10 accommodaties t.o.v. 2016 (+4,5%)
- +469 slaappleaatsen t.o.v. 2016 (+1,5%)
- Kampeerterreinen meest populaire type accommodatie, gevolgd door hotel, pension, jeugdaccommodaties en huisjesterreinen

Omvang dagbezoek en zakelijke markt

- 11,5 miljoen dagbezoeken, Nederlanders verantwoordelijk voor het grootste deel, 9,5 miljoen
- 2,4 miljoen zakelijke dagbezoeken, waarvan 2,2 miljoen door Nederlanders

Ontwikkeling van toeristisch aanbod

- Burgers' Zoo in Arnhem behaalt 1,1 miljoen bezoekers in 2018
- 550 duizend bezoekers voor het Nederlands Openluchtmuseum
- 570 duizend bezoekers Nationaal Park Veluwezoom, ook overige vrij toegankelijke natuur- en recreatieparken worden goed bezocht.
- 1,5 miljoen bezoekers jaarlijks bij Vierdaagsefeesten in Nijmegen
- Meest ondernomen activiteiten door bezoekers zijn slow leisure activiteiten en urban activiteiten.
- Leisure profiel regio Arnhem Nijmegen is slow 56% / experience 15% / urban 20%

- Afnemende behoefte aan slow leisure LKI -9 en aan urban leisure LKI -2
- Toenemende behoefte in experience leisure LKI +11
- Leisure kansen voor attractiepark, spa/sauna/kuuroord bezoek en overige (indoor) attracties.

De buitenlandse gast

- Duitse en Vlaamse bezoekers besteden het meest (gemiddeld per persoon per dag)
- Duitse bezoekers ondernemen voornamelijk activiteiten binnen de slow leisure (64%)
- Afnemende behoefte aan slow leisure LKI -8 en aan urban leisure LKI -1
- Toenemende behoefte in experience leisure LKI +9
- Leisure kansen voor attractiepark, overige attracties en evenementen
- Vlaamse bezoekers ondernemen vooral slow leisure (53%) en urban leisure (36%) activiteiten
- Afnemende behoefte aan slow leisure LKI -6 en aan urban leisure LKI -5
- Toenemende behoefte in experience leisure LKI +12
- Leisure kansen voor evenementen, overige attracties en galleries/ateliers

IO-analyse

- €535 miljoen toegevoegde waarde (indirect)
- 11.135 banen
- Sectoren horeca en CSI (cultuur, sport en recreatie) behalen de meeste toegevoegde waarde en aantal banen
- Handel, vervoer- en opslag en zakelijke dienstverlening relatief veel toegevoegde waarde en aantal banen.

De €1,6 miljard directe bestedingen voortvloeiend uit toerisme en recreatie in de regio Arnhem Nijmegen zorgen voor een (indirecte) toegevoegde waarde van €535 miljoen aan de keten van sectoren. Daarnaast voegt het ook nog ruim 11 duizend banen toe aan de werkgelegenheid.

1.1 Inleiding

De toeristische bestedingen zijn berekend aan de hand van de enquête onder bezoekers (Nederlanders, Vlamingen, Duitsers en inwoners) van de regio Arnhem Nijmegen in 2018 (1-1-2018 t/m 31-12-2018). Voor de extrapolatie is gebruik gemaakt van de data van Mezero en van het CVO 2018.

1.2 Bestedingen

Op basis van deze data is de omvang van de bestedingen die voortvloeien uit toerisme en recreatie in de regio Arnhem Nijmegen geraamd op 1,6 miljard euro. Naar sector is dat als volgt verdeeld:

Tabel 1.1 Bestedingen per type toerisme

Categorie	Bestedingen (€)
Dagtoerisme	720.338.377
Verblijfstoerisme	592.721.233
Zakelijk bezoek	336.141.777
Totaal	1.649.201.387

1.3 Werkgelegenheid

Voor het inzichtelijk maken van de werkgelegenheid in recreatie en toerisme in de regio Arnhem Nijmegen is gebruik gemaakt van de provinciale werkgelegenheidsenquête Gelderland 2018. De werkgelegenheid in de R&T sector bedraagt 26.170 banen. Omdat de werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector uit fulltime banen, parttime banen en uit seizoenswerk bestaat, komt dit neer op zo'n 17.400 FTE. De totale werkgelegenheid in de regio bedraagt 385.170 banen, wat betekent dat de sector 6,8% van de regionale werkgelegenheid beslaat. Landelijk is dit percentage 6,9%; de regio Arnhem-Nijmegen presteert dus nagenoeg gelijk aan het landelijk gemiddelde.

Tabel 1.2 Werkgelegenheid R&T per type toerisme

Categorie	Werkgelegenheid (FTE)
Dagtoerisme	7.600
Verblijfstoerisme	6.254
Zakelijk toerisme	3.546
Totaal	17.400

1.4 Economische betekenis naar regio

De regio Arnhem en het Rijk van Nijmegen bestaan uit diverse subregio's. In deze paragraaf wordt getracht inzicht te geven in de economische betekenis van de vrijetijdsector per subregio. We onderscheiden de volgende regio's:

Arnhem (gemeente Arnhem); Veluwezoom (gemeenten Renkum, Rozendaal, Rheden en Wageningen); Liemers (gemeenten Westervoort Duiven en Zevenaar); Betuwe (gemeenten Overbetuwe en Lingewaard); Rijk van Nijmegen (gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Mook en Middelaar, Wijchen en Kranenburg); Nijmegen (gemeente Nijmegen); Doesburg (gemeente Doesburg).

Tabel 1.3 Bestedingen per deelregio

Deelregio	Bestedingen (in €)
Arnhem	284.830.090
Veluwezoom	342.264.965
Liemers	209.813.112
Betuwe	124.246.871
Rijk van Nijmegen	386.806.296
Nijmegen	246.149.461
Doesburg	55.090.594
Totaal	1.649.201.387

Uit de tabel blijkt dat de toeristisch-recreatieve sector van de Veluwezoom, het Rijk van Nijmegen en de steden Arnhem en Nijmegen de grootste bijdrage levert aan de omvang van de economie van de regio Arnhem-Nijmegen.

Hieronder volgt een korte toelichting op het profiel per deelregio.

- **Rijk van Nijmegen** is in 2018 de belangrijkste regio op het gebied van bestedingen en werkgelegenheid. Met circa 26% van de totale bestedingen behaalt de regio het hoogste aandeel. In de regio vindt voornamelijk Slow leisure plaats (wandelen in de stad of natuur en fietsen).

- **Veluwezoom** volgt op een tweede plaats met een aandeel van 21%. Ook hier is Slow leisure het meest ondernomen (Natuur of bos bezoeken, Wandelen en Funshoppen).
- **Arnhem** blijft economisch gezien de belangrijkste stad op het gebied van bestedingen. Met circa 17% van de totale bestedingen behaalt de stad het drie na hoogste aandeel. Funshoppen en het maken van een (stads-)wandeling zijn de meest ondernomen activiteiten. (Slow leisure). Maar ook het bezoeken van een dierenpark, musea en bezienswaardigheden worden vaker ondernomen in deze stad.
- **Nijmegen** volgt Arnhem op korte afstand. Met een aandeel van 15% is het de nummer vier als het gaat om de bestedingen in de vrijetijdseconomie. Fietsen en een (stads-)wandeling maken zijn de meest genoemde activiteiten. Daarnaast worden ook evenementen in Nijmegen goed bezocht.
- In de deelregio **Liemers** zien we dat funshoppen bovenaan staat, gevolgd door fietsen en (stads-)wandeling maken. Met een aandeel van 13% de nummer 5 van de regio's.
- Fietsen, Wandelen en natuur of bos bezoeken zijn de meest ondernomen activiteiten in de **Betuwe**. Het aandeel is ongeveer 8%.
- **Vestingstad Doesburg** sluit de rij met een aandeel van 3%. Stadwandeling, wandelen en fietsen zijn de activiteiten die de bezoekers het meest ondernemen in Doesburg.

2.1 Inleiding

Voor de omvang van het verblijfstoerisme, kijken we zowel naar de aanwezige capaciteit en het aantal overnachtingen in 2018. Hiervoor maken we gebruik van de gegevens van het CBS. De statistiek logiesaccommodaties geeft voor de COROP regio Arnhem/Nijmegen inzicht in het aanbod aan accommodaties en het aantal beschikbare slaappleaatsen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende typen accommodaties: Hotels/pensions/jeugdaccommodaties; Kampeerterreinen; Huisjesterreinen en Groepsaccommodaties.

2.2 Totaal logiesaccommodaties

2.2.1 Capaciteit

In 2018 is de totale capaciteit in de regio Arnhem Nijmegen (COROP) 232 accommodaties met in totaal 31.908 slaappleaatsen. Ten opzichte van 2016 is de capaciteit toegenomen met 469 slaappleaatsen (+1.5%), terwijl het aantal accommodaties met 10 is uitgebreid (+4,5%).

2.2.2 Overnachtingen

In totaal hebben er bijna 2.7 miljoen overnachtingen plaatsgevonden in de regio Arnhem Nijmegen (Bron: CBS). Nederlanders zijn verantwoordelijk voor het merendeel van de overnachtingen (2,3 miljoen), de Duitse gasten zijn goed voor ruim 175 duizend overnachtingen en de Belgen zorgen voor ruim 76 duizend overnachtingen in de regio Arnhem Nijmegen.

2.3 Hotels/pensions/jeugdaccommodaties

2.3.1 Capaciteit

De capaciteit van dit type accommodaties is in 2018 118 accommodaties met 3.293 kamers en 7.121 slaappleaatsen. Ten opzicht van 2016 is de capaciteit toegenomen. Er zijn 6 meer accommodaties (+5%), 71 meer kamers (+2,2%) en 354 meer slaappleaatsen (+5,2%). In totaal hebben bij benadering 633.000 recreatieve overnachtingen plaatsgevonden in de aanwezige accommodaties in de regio.

2.3.2 Overnachtingen

Ruim 860 duizend overnachtingen hebben plaatsgevonden in dit type accommodaties in de regio. Met 627 duizend overnachtingen zijn de

binnenlandse bezoekers verantwoordelijk voor het grootste deel van de overnachtingen in dit type accommodaties. Duitse bezoekers waren in 2018 goed voor ruim 48 duizend overnachtingen terwijl de Belgische gasten voor 39 duizend keer hebben overnacht in een hotel, pension of jeugdaccommodatie.

2.4 Kampeerterreinen

2.4.1 Capaciteit

De regio kent in 2018 een capaciteit van 68 kampeerterreinen, goed voor 19.006 slaappleaatsen. Ten opzichte van 2016 zijn er 2 terreinen bijgekomen. Echter het aantal slaappleaatsen is vermindert met 380 (-2,0%).

2.4.2 Overnachtingen

Met 868 duizend overnachtingen is kamperen het populairst van de accommodaties. De Nederlandse bezoekers hebben in 2018 zo'n 795 duizend nachten doorgebracht op een van de kampeerterreinen in de regio. De Duitse bezoeker is goed voor bijna 87 duizend overnachtingen 8 duizend Belgische overnachtingen laat zien dat kamperen niet de meest populaire accommodatie type is voor de Belgische bezoekers.

2.5 Huisjesterreinen

2.5.1 Capaciteit

De huisjesterreinen zijn afgenomen in aantal accommodaties. In 2016 waren er nog 28. In 2018 zijn dat er 5 minder. Het aantal slaappleaatsen in echter wel gestegen met 69 naar 4.422 in 2018 (+1.6%).

2.5.2 Overnachtingen

Huisjesterreinen zijn een populair type accommodatie. Na het kamperen en de hotels, pensions en jeugdaccommodaties vinden hier de meest overnachtingen plaats, bijna 780 duizend. Onder Nederlanders is dit type accommodatie het meest populair na kamperen. De Nederlandse bezoeker heeft in 2018 gezamenlijk bijna 670.000 overnachtingen op een huisjesterrein doorgebracht. De Duitse en Belgische gasten zijn verantwoordelijk voor een iets minder groot deel van de overnachtingen in dit type accommodatie, respectievelijk 41 duizend en 22 duizend overnachtingen.

2 IMPACTMONITOR VTE ARNHEM NIJMEGEN 2018

OVERNACHTINGEN IN DE REGIO

2.6 Groepsaccommodaties

2.6.1 Capaciteit

In 2018 heeft de regio de beschikking over 23 groepsaccommodaties met een capaciteit van 1.359 slaappleatsen. Ten opzichte van 2016 is dat een stijging van 7 accommodaties (+43.8%) en 426 slaappleatsen (+45.7%). CBS geeft geen aparte cijfers van groepsaccommodaties. Deze zijn gecombineerd met jeugdherbergen/accommodaties.

2.6.2 Overnachtingen

Ruim 95% van de overnachtingen in groepsaccommodaties is een Nederlandse overnachtingen. In totaal hebben in 2018 32.000 Nederlandse overnachtingen plaatsgevonden in dit type accommodatie. In totaal zijn er 33.500 overnachtingen geregistreerd. Duitsers hebben 840 overnachtingen doorgebracht in dit type accommodatie, terwijl de Belgen 400 overnachtingen hebben geboekt.

2.7 Overige accommodaties

Naast bovengenoemde typen accommodaties zijn er nog een aantal typen waarvan de capaciteit lastig is vast te stellen. Het gaat om de accommodatietypen woning van particulier, boot en anders. In totaal hebben 139 duizend Nederlandse overnachtingen plaatsgevonden in een van deze typen accommodaties.

Tabel 2.1 Overnachting per type accommodatie

Type accommodatie	Overnachtingen
Hotels/pensions/ jeugdaccommodaties	863.000
Kampeerterreinen	868.000
Huisjesterreinen	772.932
Groepsaccommodaties	33.500
Overige accommodaties	139.495
Totaal	2.676.927
logiesaccommodaties	

2.8 Overnachtingen per deelregio

In tabel 2.2 is het totaal aantal overnachtingen verdeeld over de deelregio's weergegeven. De meeste overnachtingenvinden plaats in de regio Veluwezoom en Rijk van Nijmegen. Dit hangt samen met het aantal bezoeken per deelregio.

Tabel 2.2 Toeristische overnachtingen per deelregio

Deelregio	Overnachtingen
Arnhem	371.291
Veluwezoom	624.109
Liemers	374.314
Betuwe	228.613
Rijk van Nijmegen	532.071
Nijmegen	412.681
Doesburg	133.848
Totaal	2.676.927

3.1 Inleiding

Voor de omvang van de dagbezoeken maken we gebruik van de Mezero data (anonieme locatiebepaling op basis van telefoonsignaal mobiele telefoon) en de uitkomsten van het onderzoek onder de relevante doelgroepen. Voor dagbezoeken gaan we uit van de definitie volgens de landelijke R&O standaard. Hierin staat onder meer vermeld dat men voor de activiteit tenminste 2 uur van huis moet zijn (inclusief reistijd) en dat activiteiten met betrekking tot het uitvoeren van hobby's niet worden meegenomen. In tabel 3.1 wordt het totaal aantal bezoeken per type bezoek weergegeven.

Tabel 3.1 Aantal bezoeken per type bezoek

Type bezoek	Aantal bezoeken
Toeristisch dagbezoek	11.567.356
Zakelijk dagbezoek	2.413.013

3.2 Omvang toeristisch dagbezoek

3.2.1 Toeristisch dagbezoek

Onder de toeristische uitstapjes vallen alle activiteiten waarbij men ten minste 2 uur (van deur tot deur) onderweg is voor het ondernemen van een of meerdere leisure activiteit, niet in verenigingsband of gedurende het beoefenen van hobby's, zonder overnachting.

Het totaal aantal dagbezoeken voor de regio is op basis van de beschikbare data geraamd op 11,5 miljoen bezoeken. Het grootste deel daarvan, ruim 9,5 miljoen bezoeken, is ondernomen door Nederlanders van buiten de regio (niet inwoner van de afgebakende regio). De inwoners van de regio zijn goed voor 1,4 miljoen dagbezoeken. Vanuit Duitsland hebben bijna 560 duizend bezoeken plaatsgevonden, terwijl de Vlamingen goed zijn voor ongeveer 74.000 bezoeken.

3.2.2 Toeristisch dagbezoek per deelregio

In tabel 3.2 wordt de dagbezoeken per deelregio weergegeven.

Tabel 3.2 Dagbezoeken per deelregio

Deelregio	Bezoeken
Arnhem	2.105.519
Veluwezoom	2.330.800
Liemers	1.533.649
Betuwe	857.804
Rijk van Nijmegen	2.690.385
Nijmegen	1.659.287
Doesburg	389.911
Totaal	11.567.356

3.3 Omvang zakelijk dagbezoek

3.3.1 Zakelijk dagbezoek

Onder het zakelijk dagbezoek vallen alle activiteiten waarbij men ten minste 2 uur (van deur tot deur) onderweg is vanuit een zakelijk oogpunt. Dit kan bijvoorbeeld zijn als installatiemonteur, vertegenwoordiger of als deelnemer aan een congres of vergadering op een andere locatie dan de hoofdvestiging van de werkgever.

Van de ruim 2,4 miljoen zakelijke bezoeken komt het grootste deel voor rekening van de Nederlanders van buiten de regio met 2,2 miljoen bezoeken. Vanuit Duitsland komen in 2018 bijna 121 duizend bezoeken, terwijl de inwoners van de regio zelf ruim 43 duizend zakelijke bezoeken ondernemen. Belgen leggen iets meer dan 18 duizend zakelijke bezoek af in de regio Arnhem Nijmegen.

3.3.2 Zakelijk bezoek per deelregio

In tabel 3.3 wordt de dagbezoeken per deelregio weergegeven.

Tabel 3.3 Zakelijk dagbezoek per deelregio

Deelregio	Bezoeken
Arnhem	439.223
Veluwezoom	486.218
Liemers	319.928
Betuwe	178.943
Rijk van Nijmegen	561.229
Nijmegen	346.136
Doesburg	81.338
Totaal	2.413.013

4 IMPACTMONITOR VTE ARNHEM NIJMEGEN 2018

ONTWIKKELING VAN TOERISTISCH AANBOD

4.1 Inleiding

Om inzicht te krijgen in de mogelijke ontwikkelkansen met betrekking tot het toeristisch recreatieve aanbod in de regio Arnhem Nijmegen is op basis van de enquête onder de relevante doelgroepen (Nederlanders, Vlamingen, Duitsers (Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen) en inwoners van de regio) inzichtelijk gemaakt welke activiteiten worden ondernomen bij het (verblijfs-) bezoek aan de regio en aan welke activiteiten behoefte is. De methode die hiervoor is gehanteerd is de House of Leisure Kansenskaart©.

4.2. Aanbod in de regio

4.2.1 Dagattracties

Binnen de regio Arnhem Nijmegen zijn een aantal dagattracties met een bovenregionale aantrekkingskracht actief. Burgers' Zoo in Arnhem behaalde in 2018 een bezoekersaantal van ruim 1 miljoen (1.108.797), terwijl het Nederlands Openluchtmuseum ruim 550 duizend bezoekers mocht verwelkomen. De vrij toegankelijke natuur- en recreatieparken in de regio worden ook goed bezocht, waarbij Nationaal Park Veluwezoom de meeste bezoekers aantrekt. Meer dan 570 duizend bezoeken werden aan het park gebracht, Ook de recreatiegebieden Rhederlaag en de Berendonck worden goed bezocht met ruim 300 duizend bezoeken in 2018.

4.2.2 Evenementen

Andere grote publiekstrekkingen in de regio zijn de Vierdaagsefeesten in Nijmegen waar ieder jaar ruim 1,5 miljoen bezoekers op afkomen en het World Streetpainting Festival (150.000 bezoekers) in Arnhem. Ook het Wageningse bevrijdingsfestival trekt meer dan 100.000 bezoekers naar de regio.

4.3 Ondernomen activiteiten

Op basis van de enquête is vastgesteld welke activiteiten de bezoekers aan de regio ondernemen tijdens het bezoek. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen dag- of verblijfsbezoekers. De bezoekers van de regio Arnhem Nijmegen ondernemen met name activiteiten die vallen onder de Slow leisure (bewust genieten van de (natuurlijke) omgeving) en de Urban leisure (cultureel en

bourgonisch genieten). In tabel 4.1 is de top 10 aan activiteiten voor de regio weergegeven.

Tabel 4.1 Top-10 ondernomen Activiteiten bezoekers

Activiteit	%
Funshoppen/winkelen	10%
Wandelen	9%
Stadswandeling maken	9%
Natuurgebied of bos bezoeken	9%
Fietsen	9%
Restaurant/eetcafé/brasserie bezoeken	7%
Een terras bezoeken	6%
Recreëren op en om het water	5%
Bar of café bezoeken	4%
Bezienswaardige/historische plaatsen of locaties bezoeken	3%

4.4 Leisure profiel regio Arnhem Nijmegen

De ondernomen activiteiten vormen samen het leisure profiel van de regio voor 2018. Het leisure profiel bestaat uit drie typen leisure: slow, urban en experience leisure, elk met zijn eigen set activiteiten. Het leisure profiel voor de regio Arnhem Nijmegen is:

Slow 56% / Experience 15% / Urban 29%

4.5 Behoeftte onder bezoekers (totaal)

Aan de bezoekers en potentiële bezoekers van de regio Arnhem Nijmegen is gevraagd welke activiteiten zij verwachten te kunnen ondernemen, of welke activiteiten zou graag zouden willen ondernemen in de regio. Hieruit volgt de behoefte onder de (potentiële) bezoekers van de regio. Daar waar de behoefte groter is dan het aanbod, spreken wij van een leisure kans. De vraag overstijgt het aanbod. De leisure kansen index voor de regio Arnhem Nijmegen is:

Slow -9 / Experience +11 / Urban -2

In het kort betekent dit dat er momenteel voldoende aanbod is aan slow leisure en urban leisure. Voor activiteiten onder de noemer

4 IMPACTMONITOR VTE ARNHEM NIJMEGEN 2018

ONTWIKKELING VAN TOERISTISCH AANBOD

experience leisure is wel ruimte voor ontwikkeling. Om vast te stellen waar de behoefte van de bezoekers ligt kijken we naar de leisure kansen index per activiteit. In tabel 4.2 worden de activiteiten weergegeven met een relatief grote leisure kans.

Tabel 4.2 Top-5 Leisure kansen bezoekers totaal

Activiteit	LKI®
Attractiepark bezoeken (experience)	+3
Spa, sauna, kuuroord bezoeken (slow)	+2
Attractie bezoeken (experience)	+2
Watersporten beoefenen (experience)	+2
Evenementen bezoeken (experience)	+2

Experience leisure omvatten de vrijetijdsactiviteiten waarbij een actieve(re) deelname aan de beleving centraal staat. Men wordt hierbij vaak onderdeel van de beleving door actieve deelname aan de activiteit en heeft daar (min of meer) zelf invloed op. Het draait hier om het doen, de interactie met wat er om je heen gebeurt of met de beleving van een activiteit die je alleen of samen met anderen ervaart als toeschouwer.

Er zijn duidelijk ontwikkelkansen op het gebied van de experience leisure. Attracties en attractieparken bezoeken zijn behoeften die leven onder de (potentiele) bezoekers van de regio. Daarnaast zien we watersport beoefenen en evenementen bezoeken terugkomen. Opvallend is dat de slow leisure activiteit spa, sauna, kuuroord bezoeken ondanks een negatieve LKI voor dit type leisure toch een grotere behoefte heeft. Dit betekent dat de vraag het aanbod overstijgt, of dat men niet voldoende op de hoogte is van het aanwezige aanbod. We spreken in dat laatste geval van een communicatiekans.

4.6 Leisure profiel Nederlandse bezoekers

Wanneer we inzoomen op de Nederlandse bezoeker, dan is het leisure profiel voor Arnhem Nijmegen als volgt:

Slow 42% / Experience 30% / Urban 29%

De Nederlandse bezoeker aan de regio onderneemt ten opzichte van het totaal minder activiteiten binnen de slow leisure en meer in de experience leisure.

4.7 Behoeften Nederlandse bezoekers

De leisure kansen index voor de regio Arnhem Nijmegen voor de binnenlandse bezoeker is:

Slow -5 -/ Experience +11 -/ Urban -6

Er is momenteel voldoende aanbod aan slow leisure en urban leisure voor de Nederlandse bezoeker. Voor activiteiten onder de noemer experience leisure is wel ruimte voor ontwikkeling. Om vast te stellen waar de behoefte van de bezoekers ligt kijken we naar de leisure kansen index per activiteit. In tabel 4.3 worden de activiteiten weergegeven met een relatief grote leisure kans voor deze doelgroep.

Tabel 4.3 Top 10 Leisure kansen NL bezoekers

Activiteit	LKI®
Attractie bezoeken (experience)	+3
Evenementen bezoeken (experience)	+3
Recreëren op en om het water (slow)	+3
Professionele sport wedstrijd (experience)	+2
Gastronomisch rest. bezoeken (urban)	+2
Natuur of bos bezoeken (slow)	+2
Watersport beoefenen (experience)	+2
Casino bezoeken (urban)	+1
Dierenpark bezoeken (experience)	+1
Attractie bezoeken (experience)	+1

Zes van de tien activiteiten valt onder de experience leisure. Hier liggen met name de kansen voor de Nederlandse bezoekers aan de regio Arnhem Nijmegen. In urban leisure lijkt er ruimte te zijn voor een meer gastronomische ervaring in de regio binnen het huidige aanbod. Binnen de slow leisure zijn er kansen voor waterrecreatie en het bezoeken van natuur/bos.

4 IMPACTMONITOR VTE ARNHEM NIJMEGEN 2018

ONTWIKKELING VAN TOERISTISCH AANBOD

4.8 Leisure profiel inwoners regio

Wanneer we inzoomen op de ondernomen activiteiten door inwoners van de regio, dan is het leisure profiel voor Arnhem Nijmegen als volgt:

Slow 36% / Experience 30% / Urban 33%

De inwoner van de regio onderneemt ten opzichte van het totaal minder activiteiten binnen de slow leisure en meer in de experience leisure.

4.9 Behoeften inwoner regio

De leisure kansen index voor de regio Arnhem Nijmegen voor de inwoners van de regio is:

Slow -18 / Experience +14 / Urban +4

Er is momenteel voldoende aanbod aan slow leisure voor de inwoners van de regio. Voor activiteiten onder de noemer experience leisure en urban leisure is wel ruimte voor ontwikkeling. Om vast te stellen waar de behoefte van de bezoekers ligt kijken we naar de leisure kansen index per activiteit. In tabel 4.4 worden de activiteiten weergegeven met een relatief grote leisure kans voor deze doelgroep.

Tabel 4.4 Top-10 Leisure kansen inwoners

Activiteit	LKI®
Spa, sauna, kuuroord bezoeken (slow)	+6
Professionele sport wedstrijd (experience)	+3
Attractie bezoeken (experience)	+3
Bezienswaardigheid bezoeken (urban)	+3
Attractiepark bezoeken (experience)	+3
Tentoonstelling/expositie (urban)	+3
Dierenpark bezoeken (experience)	+2
Architectuur bezoeken (urban)	+2
Museum bezoek (urban)	+2
Gastronomisch rest. bezoeken (urban)	+2

De kansen liggen voornamelijk op het gebied van de urban leisure en de experience leisure. Opvallend is echter dat de grootste kans de slow leisure

activiteit spa/sauna/kuuroord bezoeken betreft (+6). Dit kan betekenen dat het huidige aanbod in de ogen van de inwoners niet voldoet of dat men niet bekend is met het aanwezige aanbod binnen de regio.

5.1 Inleiding

Vanuit het nabijgelegen Duitsland komen de meeste buitenlandse bezoekers naar de regio. De meest relevante doelgroepen komen uit Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen. Daarna volgen de Vlamingen.

5.2 Bestedingen buitenlandse bezoekers

Duitse en Vlaamse bezoekers besteden gemiddeld meer tijdens het bezoek aan de regio dan Nederlandse bezoekers. Duitsers geven het meest uit tijdens het toeristisch dagbezoek, namelijk €78,95, gevolgd door de Vlamingen (€72,14) en de Nederlandse bezoeker (€62,07). Bij het verblijfstoerisme zien we een zelfde beeld. Duitser geven gemiddeld €139,05 p.p.p.d. uit aan het verblijf in de regio, terwijl de Vlamingen het bij €116,26 p.p.p.d houden. Nederlanders besteden gemiddeld €85,70 p.p.p.d aan het (toeristisch) verblijf.

5.3 Activiteiten Duitse bezoekers

De Duitse bezoekers ondernemen voornamelijk activiteiten binnen de slow leisure. Bijna 64% van de activiteiten die de Duitse bezoeker onderneemt valt in deze categorie. Het leisure profiel van de Duitse bezoeker voor de regio Arnhem Nijmegen is:

Slow 64% / Experience 13% / Urban 23%

5.4 Behoeften Duitse bezoekers

De leisure kansen index voor de regio Arnhem Nijmegen voor de Duitse bezoeker is:

Slow -8 / Experience +9 / Urban -1

Er is momenteel voldoende aanbod aan slow leisure en urban leisure. Voor activiteiten onder de noemer experience leisure is wel ruimte voor ontwikkeling. Om vast te stellen waar de behoefte van de bezoekers ligt kijken we naar de leisure kansen index per activiteit. In tabel 5.1 worden de activiteiten weergegeven met een relatief grote leisure kans voor deze doelgroep.

Tabel 5.1: Top-10 Leisure kansen Duitse bezoekers

Activiteit	LKI®
Attractiepark bezoeken (experience)	+2
Attractie bezoeken (experience)	+2
Evenementen bezoeken (experience)	+2
Dierenpark bezoeken (experience)	+1
Watersport beoefenen (experience)	+1
Gastronomisch rest. Bezoeken (urban)	+1
Spa, sauna, kuuroord bezoeken (slow)	+1
Wandelen (slow)	+1
Casino bezoeken (urban)	+1
Zwemmen (slow)	+1

De totale top-5 van ontwikkelkansen vallen onder de experience leisure. De Duitse bezoekers hebben een grotere behoefte aan experience leisure dan men nu in het aanbod treft. Dit kan betekenen dat dit aanbod er niet is, maar het kan ook zijn dat men onvoldoende op de hoogte is van de mogelijkheden die de regio op dit gebied biedt (communicatiekansen). Ondanks de lage leisure kansen index voor slow en urban leisure, zien we hier ook kansen. De Duitse bezoeker is geïnteresseerd in het bezoeken van gastronomische restaurants, een casino bezoeken (urban), het bezoeken van een spa/sauna/kuuroord, wandelen en zwemmen (slow).

5.5 Activiteiten Vlaamse bezoekers

De Vlaamse bezoekers ondernemen voornamelijk activiteiten binnen de slow leisure. Bijna 52% van de activiteiten die de Vlaamse bezoeker onderneemt valt in deze categorie. Het leisure profiel van de Vlaamse bezoeker voor de regio Arnhem Nijmegen is:

Slow 53% / Experience 11% / Urban 36%

In vergelijking met de Duitse bezoeker onderneemt de Vlaamse bezoeker meer activiteiten in het segment urban leisure.

5.6 Behoeften Vlaamse bezoekers

De leisure kansen index voor de regio Arnhem Nijmegen voor de Vlaamse bezoeker is:

Slow -6 / Experience +12 / Urban -5

Er is momenteel voldoende aanbod aan slow leisure en urban leisure voor de Vlaamse bezoeker. Voor activiteiten onder de noemer experience leisure is wel ruimte voor ontwikkeling. Om vast te stellen waar de behoefte van de bezoekers ligt kijken we naar de leisure kansen index per activiteit. In tabel 5.2 de activiteiten weergegeven met een relatief grote leisure kans voor deze doelgroep.

Tabel 5.2 Top-10 Leisure kansen Vlaamse bezoekers

Activiteit	LKI®
Evenementen bezoeken (experience)	+5
Attractie bezoeken (experience)	+3
Galerie/atelier bezoeken (urban)	+2
Spa, sauna, kuuroord bezoeken (slow)	+2
Watersport beoefenen (experience)	+2
Theater/schouwburg (urban)	+1
Dierenpark bezoeken (experience)	+1
Beurs/tentoonstelling (urban)	+1
Natuur of bos bezoeken (slow)	+1
Recreëren op en om het water (slow)	+1

Vier van de top-10 ontwikkelkansen vallen onder de experience leisure. De Vlaamse bezoekers hebben een grotere behoefte aan experience leisure dan men nu in het aanbod treft. Dit kan betekenen dat dit aanbod er niet is, maar het kan ook zijn dat men onvoldoende op de hoogte is van de mogelijkheden die de regio op dit gebied biedt (communicatiekans).

Ondanks de lage leisure kansen index voor slow en urban leisure, zien we hier ook kansen. Op het gebied van de urban leisure is de Vlaamse bezoeker geïnteresseerd in het bezoeken van galleries/ateliers, bezoek aan theater/schouwburg en het bezoeken van beurzen/tentoonstellingen. Ook binnen slow leisure zijn er kansen. Met name het bezoeken van een spa/sauna/kuuroord, het

bezoeken van natuur/bos en het recreëren op en om het water zijn interessante activiteiten voor deze doelgroep.

6.1 Achtergrond IO-model en IO-tabel

De stap van bestedingen naar impact vindt plaats op basis van het IO-model. Dit model laat zien in welke mate bestedingen binnen een of meerdere sectoren leiden tot toegevoegde waarde en werkgelegenheid in dezelfde of andere sectoren. Dit is afhankelijk van de relaties binnen de lokale economie. In welke mate leidt bijvoorbeeld een euro bestedingen in de sector 'Cultuur, sport en recreatie' tot productie, toegevoegde waarde en werkgelegenheid in bijvoorbeeld de sector 'Industrie'?

Het antwoord op die vraag kunnen we afleiden uit een IO-tabel. Zo'n tabel laat zien hoeveel elke sector levert aan zichzelf, aan andere sectoren en aan de hun uiteindelijke afnemers. Alleen op basis van een IO-tabel kan de stap worden gemaakt van de bestedingen naar de impact (direct + indirect). Er blijkt namelijk uit hoeveel output er in elk van de sectoren van de economie nodig is, om ervoor te zorgen dat er producten en diensten geleverd kunnen worden aan bijvoorbeeld toeristen.

IO-tabellen zijn veelal alleen beschikbaar op nationaal niveau. Speciaal voor dit onderzoek is er een IO-tabel voor de regio Arnhem Nijmegen samengesteld. Dit op basis van locatiequotiënten en cijfers over de werkgelegenheid per sector, op het niveau van Nederland en op het niveau van de regio. De resulterende regionale IO-tabel beschrijft de specifieke economische samenhang in de regio Arnhem Nijmegen en is daarmee uniek in zijn soort.

De IO-tabel vormt de basis van het IO-model. De resultaten in de tabel zijn dan ook specifiek voor de regio Arnhem Nijmegen. Wanneer we dezelfde bestedingen invoeren in het IO-model van een andere regio leidt dit tot een andere impact, omdat de economische structuur van die regio anders is.

6.2 Impact bestedingen regio Arnhem Nijmegen

Voor het berekenen van de impact van bestedingen in de vrijetijdseconomie door bezoekers van de regio Arnhem Nijmegen in 2018 is uitgegaan van de enquête, zoals uitgevoerd door Dynamic Concepts consultancy onder de bezoekers van de regio in 2018.

In totaal is er door de additionele bezoekers (bezoekers met een toeristisch-recreatief of zakelijk

motief) van de regio in 2018 €1.649.201.387 besteed. Deze bestedingen zijn vervolgens toegevoegd aan een aantal economische sectoren.

Om vanuit deze directe bestedingen te komen tot alle directe en indirecte impacts, zoals getoond in de IO-tabel (tabel 6.1), moet de bestedingen worden ingevoerd in een input-output model (zie uitleg hiernaast). Daarvoor is echter vereist dat de bestedingen, die nu zijn genoteerd tegen marktprijzen (de prijzen zoals betaald door consumenten) worden omgezet in bestedingen tegen basisprijzen. Om tot een zogenaamde 'kale' prijs te komen, worden de bestedingen onder meer gecorrigeerd voor de BTW en de handels- en transportmarges. Hieruit volgt de prijs die een consument zou betalen wanneer hij het direct van de fabriek kocht, het daar ook zelf ging halen en geen BTW verschuldigd is.

Bij invoer in het Input-Output model resulteert de output zoals weergegeven in tabel 6.1 hieronder.

Tabel 6.1 IO-tabel regio Arnhem Nijmegen 2018

Regio Arnhem Nijmegen	Toegevoegde waarde (in €)	Werkgelegenheid (aantal banen)
A Landbouw, bosbouw en visserij	646.900	3
B Delfstoffenwinning	54.500	0
C Industrie	9.474.700	27
D Energievoorziening	344.500	1
E Waterbedrijven en afvalbeheer	539.000	3
F Bouwnijverheid	1.307.700	5
G Handel	23.898.600	431
H Vervoer en opslag	63.164.600	484
I Horeca	321.734.600	8.341
J Informatie en communicatie	1.806.000	12
K Financiële dienstverlening	2.280.600	17
L Verhuur en handel van onroerend goed	6.492.400	9
M Zakelijke dienstverlening	19.233.900	374
N Openbaar bestuur en overheidsdiensten	295.600	5
O Onderwijs	1.589.700	78
P Gezondheids- en welzijnszorg	184.400	9
Q Cultuur, sport en recreatie	81.553.800	1.314
R Overige dienstverlening	1.395.600	22
Totaal	535.997.100	11.135

6.3 Toegevoegde waarde en werkgelegenheid

De IO-tabel (Tabel 6.1) laat zien wat de totale (directe en indirecte) impact is van de bezoekers van de regio Arnhem Nijmegen, in totaal en per economische sector.

In de tweede kolom wordt de toegevoegde waarde weergegeven om inzicht in de impact van de vrijetijdseconomie in de regio Arnhem Nijmegen te krijgen. De derde kolom laat zien hoeveel werkgelegenheid er in de regio Arnhem Nijmegen tot stand komt vanwege de bestedingen door bezoekers, de impact van de vrijetijdseconomie. Dit betreft de directe en indirecte werkgelegenheid, oftewel de werkgelegenheid in de sectoren die directe producten en diensten leveren aan bezoekers evenals de werkgelegenheid die ontstaat in alle toeleverende sectoren. Het aantal banen is gebaseerd op een technische doorrekening (het delen van de benodigde additionele output door de gemiddelde output per werknemers per sector). In werkelijkheid zal een deel van de benodigde arbeid geleverd worden door mensen die (tijdelijk) meer of intensiever werken – i.p.v. het daadwerkelijk creëren van nieuwe banen.

6.4 Resultaten IO-analyse

De meeste toegevoegde waarde en aantal banen door de bestedingen in de vrijetijdseconomie in de regio Arnhem zien we terug bij de sectoren horeca en CSI (cultuur, sport en recreatie). Daarnaast levert het voor de sectoren handel, vervoer- en opslag en zakelijke dienstverlening relatief veel op aan toegevoegde waarde en werkgelegenheid.